

Рец Віолетта Володимирівна,
курсант 3-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Павлова Наталя Валеріївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ- ТЕХНОЛОГІЙ: ВІКТИМОЛОГІЯ ЖЕРТВИ

З розвитком можливостей мережі Інтернет відомі не тільки її переваги, але й недоліки, адже використання універсального винаходу людства недобросовісними користувачами призводить до того, що мережа стає знаряддям вчинення різноманітних злочинів. Не виключенням є й доведення до самогубства шляхом використання Інтернет-технологій. Зовсім недавно дане діяння не було зазначено у диспозиції відповідної статті Кримінального кодексу України як кримінально каране і протиправне, проте, зі збільшенням кількості жертв віртуальних злочинців та удосконаленням ними способів вчинення злочину, з'явилася потреба у криміналізації і всебічному вивченні кримінально-правової та соціальної проблеми для подальшого запобігання несприятливим для суспільства наслідкам.

Доведення до самогубства шляхом використання Інтернет-технологій як кожне кримінально каране діяння містить у собі компоненти, що становлять склад злочину, зокрема, об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону. Проте, у складі об'єктивної сторони слід виокремлювати особу, на яку чинить посягання злочинець, керуючись своїм внутрішнім переконанням – суб'єктивною стороною. Зокрема, особа у даному випадку є жертвою, так званім «віктимом» (з англ. – victim «жертва»).

Сучасна криміналістика, а також окремі розділи кримінології займаються вивченням жертв різних злочинів, а наука, що їх вивчає – віктимологія, – містить дослідження стосовно жертв, доведених до самогубства, шляхом використання Інтернет-технологій.

Віктимологія – це система знань про жертв злочинів, закономірності і чинники їх поведінки, що призводить до злочинних посягань, а також

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

заходи віктимологічного запобігання. Таким чином, базовим поняттям у структурі вчення є жертва злочину, яка відображає конкретну особу із притаманними їй ознаками і властивостями. Крім того, саме жертва злочину володіє певними особливостями, що вирізняє її для злочинця серед усіх інших людей. Така особливість називається віктимністю, тобто вірогідність стати жертвою злочину. Цей феномен може бути індивідуальним, тобто належати конкретній людині, або масовим, тобто належати певній соціальній групі тощо [1].

Доведення до самогубства через мережу Інтернет вчиняється переважно за допомогою психологічного впливу на особу за допомогою демонстрації фото- і відеоматеріалів, шантажу, залякування, спонукання до вчинення певних дій, аж до самого вчинення самогубства, навіть якщо людина цього не бажала тощо. Найвищий показник віктимності у злочинах стосовно віртуального доведення до самогубства мають діти та підлітки. Вікова група охоплює доволі широкий діапазон, починаючи від 10-19 років, проте такий віковий проміжок можна розподілити за двома підгрупами: 10-14 років; 15-19 років [3, с. 5-7]. Бачимо дітей пубертатного періоду і після нього. Ці вікові групи є найбільш вразливими, у зв'язку із статевим дозріванням, проте навіть після його проходження, неповнолітні мають нестійку психіку, складні стосунки з оточуючими і багато інших неприємностей до досягнення повноліття. Перебуваючи у стані дисонансу із батьками і суспільством, неповнолітні знаходять псевдорозуміння і комфорт у соціальних мережах, де на них вже чатують зловмисники.

Важливу роль у механізмі злочинної поведінки відіграє поведінка жертви, тому що, занурившись у віртуальний світ, особа бажає створити там ідеальну себе, викладаючи багато світлин, відео із власного життя і описуючи в деталях домашніх улюбленців, місце, де вона мешкає, друзів тощо. Жертва, не уявляючи, хто перебуває на іншій стороні екрану багатофункціонального пристрою, вільно спілкується, видає необхідну інформацію і довіряє незнайомцю більше, аніж батькам, що зумовлено спільними інтересами. Злочинці встановлюють контакт із потенційною жертвою з тим, щоб вона добровільно забажала потрапити до гри. Саме тому поведінка дитини або підлітка у соціальній мережі виконує роль умови, що сприяє вчиненню злочину [2].

Попри те, що діти і підлітки є психологічно несформованими і нестійкими соціальними групами, вони можуть повірити у легенди, якими злочинець агітує спробувати виконати декілька умов гри. Зокрема, неповнолітнім віру в «інформаційне переродження» особистості, вічне злиття з Мережею, смерть – це не припинення існування, а втеча від несприйняття суспільства і непорозумінь з батьками. Діти і підлітки належать до такої категорії і можуть в це повірити, а до того ж вони живуть в епоху тотальної діджиталізації, тому в перетворення людини у

«кілобайт» неважко повірити [3, с. 6-9].

Серед технік доведення до самогубства виокремлюють також кібербулінг, який характеризується цькуванням особи з різних причин. То можуть бути однокласники, однолітки за допомогою анонімних погроз, кіберсталкінгу (переслідування), флемінгу, публічне викриття та шахрайство, радісне побиття, які провокують виникнення і посилення думок про самогубство. У цьому випадку жертва абсолютно протилежна тій, що бере участь у «групах смерті», вона намагається бути такою, як усі, проте її не приймають. У такому випадку особу навмисно не схиляють до самогубства, проте чинять такі, що є в причинному зв'язку із думками людини про закінчення життя.

Розвиток інформаційних технологій, щоденний доступ до мережі Інтернет є не тільки благом і одним із найкращих надбань людства за останні сто років, проте вони становлять серйозну загрозу життю, фізичному і психічному здоров'ю неповнолітніх. Першочерговим заходом запобігання доведення до самогубства шляхом використання Інтернет-технологій є бесіда батьків зі своїми неповнолітніми дітьми стосовно того, що їм не треба незнайомим особам надсилати власні фото- або відеоматеріали, а також про те, що їх діти можуть на будь-якому етапі розповісти про власні неприємності або скрутну ситуацію, у якій опинилися. Батьки повинні пам'ятати, що це елементарне правило Інтернет-гігієни, яке має бути ними виконано [3, с. 7-12].

Отже, доведення до самогубства через мережу Інтернет вчиняється переважно за допомогою психологічного впливу на особу за допомогою демонстрації фото- і відеоматеріалів, шантажу, залякування, спонукання до вчинення певних дій, аж до самого вчинення самогубства. Першочерговим заходом запобігання доведення до самогубства шляхом використання Інтернет-технологій є бесіда батьків зі своїми неповнолітніми дітьми стосовно Інтернет-гігієни.

Список використаних джерел:

1. Голіна В.В. та ін. Кримінологія : підручник; за ред. проф. В. В. Голіни, Б. М. Головкина ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2014. 439 с.

2. Керик Л.І. Криміналістична характеристика та основи розслідування доведення до самогубства: автореф. дис. канд. юрид. наук. 12.00.09. Х.: НУ «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 21 с.

8. 3. Бастрикін А.І. Злочини проти неповнолітніх в Інтернет-середовищі: до питання щодо віктимологічної профілактики та кримінально-правової оцінки. Актуальні питання попередження злочинності (рос. мовою). Том 11. Вип. №1. 2017. С. 5-12.